

การศึกษาวิวัฒนาการการออกแบบตราสัญลักษณ์ของขนส่งมวลชน
รถไฟใต้ดินลอนดอน ประเทศอังกฤษ
A STUDY OF THE EVOLUTION OF PUBLIC TRANSPORT LOGO DESIGN.
LONDON UNDERGROUND, UNITED KINGDOM

คนที่หนึ่ง แสงหิรัญ^{1*}
Khonteeneung Saenghiruna^{1*}

¹ ภาควิชาออกแบบนิเทศศิลป์, คณะนิเทศศาสตร์, มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, กรุงเทพฯ

¹Department of Visual Communication Design, Albert Laurence School of Communication Arts
Assumption University, Bangkok

Received: October 29, 2021 Revised: December 8, 2021 Accepted: December 9, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิวัฒนาการการออกแบบ ช่วงเวลาของการพัฒนาและรูปแบบที่เปลี่ยนไปของตราสัญลักษณ์ของขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดินลอนดอน ประเทศอังกฤษ ทั้งนี้ ระบบขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดิน (London Underground) โดยเปิดให้บริการครั้งแรกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1863 นับจนถึงปัจจุบัน 158 ปี ปัจจุบันมีถึง 270 สถานี 11 สาย ซึ่งนอกจากระบบขนส่งที่เป็นต้นแบบให้นานาชาติแล้ว ผู้วิจัยให้ความสนใจและได้ศึกษาในความพิเศษของระบบขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดินลอนดอนในด้านอัตลักษณ์ ที่สร้างปรากฏการณ์ด้านเอกภาพจนกลายเป็นเอกลักษณ์สำคัญของกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ นั่นก็คือ ตราสัญลักษณ์ Underground ที่มีการพัฒนารูปแบบอย่างฉลาด และมีแนวคิดที่ลึกซึ้ง สามารถสรุปได้ว่าตราสัญลักษณ์ดังกล่าวได้ใช้หลักการการออกแบบที่มีองค์ประกอบน้อยที่สุด แต่เกิดประโยชน์สูงสุด รวมไปถึงแนวคิดในการใช้สี มีความประณีตในการเลือกใช้ฟอนต์ตัวหนังสือ ที่ประสานได้ลงตัวและตราสัญลักษณ์ Underground นี้ ได้กลายเป็นตัวแทนของระบบขนส่งทั้งหมดของอังกฤษ ขยายพื้นที่ครอบคลุมบริการ สินค้า ผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง และได้ถูกนำมาใช้เพื่อเป็นสื่อประชาสัมพันธ์มากมายของประเทศอังกฤษ จึงนับได้ว่าตราสัญลักษณ์ของระบบขนส่งมวลชนมีประสิทธิภาพและเป็นผลงานการออกแบบที่น่าสนใจและเป็นกรณีศึกษาที่ดียิ่งในการสะท้อนเรื่องราวยาวนานของระบบการขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดินลอนดอน เพื่อนำมาใช้ในศึกษาและระบบการออกแบบกราฟิกและตราสัญลักษณ์ต่อไป

คำสำคัญ: กราฟฟิก การออกแบบตราสัญลักษณ์ ประเทศอังกฤษ

*Corresponding author. Tel.: 091 919 4935

Email address: khonteeneungsng@au.edu / pikanesri@gmail.com

Abstract

This article aims to study the evolution of the design period of development and changes in the form of the public transport symbol of the London Underground in the United Kingdom. Since the first establishment from 1863 to present and 158 years of the service, there are now 270 stations and 11 lines. In addition to the transit system, which is a model for many countries, the researcher was interested in studying the peculiarities of the London Underground mass transit system from the perspective of the identity, which creates the phenomenon of unity having become an essential identity of London, England. In other words, it is an underground badge with a cleverly developed style and insightful concept. In conclusion, the logo employs the most negligible but most beneficial design principles, including the idea of subtle color schemes in the choice of harmonious fonts and underground emblems. It has come to represent the entire transport system in the UK. It has expanded its coverage to include services, products, and related products and has been used as a medium for much publicity in England. This is an icon of efficient public transport, an interesting design work, and an excellent case study reflecting the long history of the London Underground. This case study could be used of further study other graphic design systems and emblems.

Keyword: Graphic design, Emblem design, England

บทนำ

ประวัติศาสตร์ความเจริญของระบบขนส่งในกรุงลอนดอนประเทศอังกฤษ ย้อนไปในปี 1863 มีรถไฟใต้ดินสายแรกของโลกได้กำเนิดขึ้น ซึ่งก็คือ the Metropolitan Railway โดยเปิดให้บริการระหว่างสถานี Paddington และ สถานี Farringdon โดยมีสถานีกลาง ทั้งสิ้น 6 สถานี ระบบขนส่งรถไฟใต้ดินของลอนดอนถูกเรียกว่า TUBE ให้บริการยาวนานต่อเนื่องและเพิ่มจำนวนสถานีกลางเป็น 270 สถานี แบ่งเป็น 11 สาย จากเมืองหลวงไปยังชานเมืองต่าง ๆ (MAYOR OF LONDON, n.d.)

ตราสัญลักษณ์ของรถไฟใต้ดินลอนดอน แห่งราชอาณาจักร เป็นสัญลักษณ์ที่โดดเด่นและสำคัญของอังกฤษ ทั้งนี้กรอบสี่เหลี่ยมบรรจุวงกลม ได้เป็นการแสดงออกอย่างง่าย โดยที่กรอบสี่เหลี่ยมเป็นตัวแทนของการขนส่งในลักษณะของเส้นตรง ในอุโมงค์รูปร่างกลม แนวทางในการออกแบบนี้ไม่ได้มีอิทธิพลแค่ระบบขนส่งเชิงพาณิชย์ที่ได้รับการยกย่องไปทั่วโลก แต่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของอังกฤษที่ชัดเจนจนถึงปัจจุบัน (HOHENADEL, 2013) และเป็นตราสัญลักษณ์ที่ได้รับการยอมรับและถูกเลียนแบบมากที่สุด (London Transport Museum, n.d.)

จากลักษณะพิเศษและความน่าสนใจต่อการออกแบบตราสัญลักษณ์ของขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดินลอนดอน ประเทศอังกฤษ ผู้เขียนจึงศึกษาและเรียบเรียงวิวัฒนาการของตราสัญลักษณ์ของรถไฟใต้ดินลอนดอน เพื่อให้เกิดแนวทางและประโยชน์ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ด้านการออกแบบตราสัญลักษณ์ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการการออกแบบ ช่วงเวลาของการพัฒนาและรูปแบบที่เปลี่ยนไปของตราสัญลักษณ์ของขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดินลอนดอน ประเทศอังกฤษ

2. เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นของตราสัญลักษณ์ที่ส่งผลต่อสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ของระบบขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดินลอนดอน ประเทศอังกฤษ

วิวัฒนาการออกแบบตราสัญลักษณ์ของขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดินลอนดอน ประเทศอังกฤษ

การเริ่มต้นของตราสัญลักษณ์ของขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดินลอนดอนนั้น มีการออกแบบและใช้ตราสัญลักษณ์ที่มีเพียงแค่ตัวอักษร UNDERGROUND ตั้งแต่ช่วงต้นปี ค.ศ. 1900 จนพัฒนาและใช้อย่างเป็นทางการเมื่อปี ค.ศ. 1925 ซึ่งเป็นตราสัญลักษณ์ที่คุ้นตาเป็นอย่างดี แรกเริ่มที่ใช้ตราสัญลักษณ์ในปี ค.ศ. 1908 (BBC, 2018) ดังเช่นภาพที่ 1 จะเป็นตราสัญลักษณ์ที่ออกแบบโดยใช้รูปทรงสีแดง และคาดด้วยแถบสีน้ำเงิน และคำว่า UNDERGROUND ที่ใช้ตัวอักษรไร้เชิง หรือ Sans-Serif และหากเป็นป้ายสถานีของแต่ละสถานีก็จะเปลี่ยนมาใช้แต่ชื่อสถานีเท่านั้น ภาพต้นแบบนั้นได้รับแรงบันดาลใจมาจากดาวเสาร์ ดังเช่นภาพที่ 2 ที่เปรียบวงแหวนดาวเสาร์เหมือนกับการเดินทางที่ไม่มีที่สิ้นสุดของการขนส่งมวลชนในระบบรถไฟใต้ดิน

ภาพที่ 1 ตราสัญลักษณ์ UNDERGROUND แรกเริ่ม (HOHENADEL, 2013)

ภาพที่ 2 ภาพต้นแบบก่อนที่จะเป็นตราสัญลักษณ์ UNDERGROUND (HOHENADEL, 2013)

ต่อมา นาย Edward Johnston หนึ่งในนักออกแบบ และนักออกแบบตัวอักษรซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการออกแบบตราสัญลักษณ์ใหม่โดยได้พัฒนา และปรับปรุงรูปแบบจากตราสัญลักษณ์เดิม ดังเช่นภาพที่ 3 ทั้งการออกแบบตัวอักษร New Johnston หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าตัวอักษร Underground และได้ใช้อย่างเป็นทางการเมื่อปี ค.ศ. 1917 โดยปรับให้มีลักษณะวงแหวนสีแดง และแถบสีน้ำเงินคาด ซึ่งมีรูปแบบการวางตัวอักษรคล้ายเคียงกับของเก่าคือ หากเป็นตราสัญลักษณ์แบบทางการก็จะใช้คำว่า UNDERGROUND แต่ถ้าใช้บอกชื่อสถานีก็จะปรับให้ใช้แต่ชื่อสถานีบนตราสัญลักษณ์

เท่านั้น และในปี ค.ศ. 1920 ก็ได้มีการปรับตราสัญลักษณ์ที่เป็นทางการของขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดินอีกครั้ง โดยปรับให้ตัวอักษร U และ D ให้ตัวใหญ่ขึ้น

ในช่วงต้นปี ค.ศ. 1930 นาย Charles Holden ก็ได้ออกแบบสถานีรถไฟใต้ดินสำหรับสายเหนือ และสายตะวันตกของสาย Piccadilly โดยใช้ตราสัญลักษณ์ของ UNDERGROUND ติดตั้งกรอบกับวัสดุที่เป็นสัมฤทธิ์ เพื่อให้เข้ากับกรอบรูปสำหรับติดตั้งโปสเตอร์ และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่จะติดตั้งในสถานี

ในปี ค.ศ. 1933 ขนส่งมวลชนลอนดอน (London Transport) ก็ได้ปรับผังรูปแบบการทำงานในองค์กร ซึ่งเป็นการเปลี่ยนชื่อเป็นคณะกรรมการขนส่งมวลชนลอนดอน (London Passenger Transport Board) หรือเรียกชื่อย่อว่า L.P.T.B. ดังเช่นภาพที่ 4 ซึ่งได้ขยายการทำงานไม่ว่าจะเป็นเรื่องของรถโดยสารประจำทาง รถราง และรถไฟใต้ดิน จึงได้ปรับเพิ่มคำว่า L.P.T.B. ลงในตราสัญลักษณ์ของขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดินเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ขององค์กรนี้

ในปี ค.ศ. 1935 นักออกแบบชาวเยอรมนี นาย Hans Schleger ก็ได้ออกแบบป้ายรถโดยสารประจำทาง โดยใช้รูปแบบของตราสัญลักษณ์ของ UNDERGROUND โดยปรับใช้ด้วยการเปลี่ยนสีของแถบเพื่อบ่งบอกถึงสายต่าง ๆ ของรถไฟใต้ดิน เรื่อยมาจนถึงปี ค.ศ. 1984 ก็ได้มีการปรับรูปแบบตราสัญลักษณ์ UNDERGROUND ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้ในปัจจุบัน คือ เหลือเพียงแต่วงแหวนสีแดง และแถบสีน้ำเงินโดยนาย Henrison นาย Ludlow และนาย Schmidt และในปี ค.ศ. 1987 นาย Wolff Olins ก็ได้นำรูปแบบตราสัญลักษณ์ UNDERGROUND นั้นมาพัฒนารูปแบบต่อ เช่น การเปลี่ยนตราสัญลักษณ์ของป้ายรถโดยสาร ดังเช่นภาพที่ 5 ที่มีการปรับจากวงแหวนสีแดง และแถบสีดำ มาใช้เป็นสีแดงพื้นขาว และสีขาวพื้นแดงเฉพาะป้ายรถโดยสาร และในปี ค.ศ. 2000 ก็ได้มีการเปิดตัวรูปแบบการออกแบบตราสัญลักษณ์ที่มีการพัฒนารูปแบบใหม่ ดังเช่นภาพที่ 6 โดยใช้แถบสีน้ำเงิน และวงแหวนสีต่าง ๆ เพื่อเป็นแทนสายต่าง ๆ ของสถานีขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดินลอนดอน เพื่อให้มีการจดจำได้ง่าย และเป็นระบบมากขึ้นเพื่อรองรับการขยายตัวของการบริการต่อไปในอนาคต

ภาพที่ 3 ภาพตราสัญลักษณ์ป้ายรถโดยสารที่ใช้ในปี ค.ศ. 1935 (HOHENADEL, 2013)

ช่วงเวลาของการพัฒนาและรูปแบบที่เปลี่ยนไปของตราสัญลักษณ์ของขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดินลอนดอน ประเทศอังกฤษ จากวิวัฒนาการข้างต้นสามารถแสดงเป็นตารางสรุปได้ดังนี้

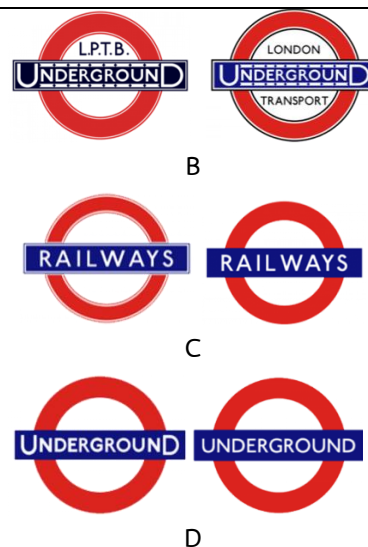
ตารางที่ 1 ช่วงเวลาของการพัฒนาและรูปแบบที่เปลี่ยนไปของตราสัญลักษณ์ของขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดินลอนดอน ประเทศอังกฤษ

ช่วงเวลา ค.ศ.	ปรากฏการณ์	ภาพประกอบ
1908	รูปแบบของตราสัญลักษณ์ ประกอบด้วย แผ่นวงกลมเคลือบสีแดงและแถบแนวนอนสีน้ำเงิน มีความโดดเด่น และช่วยให้ผู้โดยสารแยกความแตกต่างระหว่างป้ายบริการขนส่งและโฆษณาเชิงพาณิชย์ภายในพื้นที่ใกล้เคียงได้ นอกจากนี้ ตัวแทนจากบริษัทขนส่งยังได้ลงข้อตกลงร่วมกันในการใช้คำว่า “Underground” โดยปรับให้ตัวอักษร U และ D ตัวสุดท้ายให้ตัวใหญ่ขึ้น และได้ถูกปรับใช้ทั้งเครือข่ายระบบขนส่ง รวมถึงป้ายโปสเตอร์และสื่อที่เกี่ยวข้อง	 ป้ายสถานี Westminster station ปี ค . ศ . 1911 (London Transport Museum, n.d.) ตัวอย่างกระบวนการออกแบบที่ได้รับการพัฒนา (1000LOGOS, 2001)
1914	The Metropolitan Railway ได้เปิดตัวรถใต้ดินรุ่นใหม่ และได้ออกแบบป้ายชื่อสถานีด้วยพื้นขายกรอบสีน้ำเงิน บนพื้นสีเหลี่ยมรูปเพชรสีแดง เพื่อใช้กับสื่อประชาสัมพันธ์และตารางเวลา	 ตารางเดินรถ เลขที่ 19 วันที่ 1 กันยายน ค.ศ. 1916 (London Transport Museum, n.d.)
1915	ผู้จัดการฝ่ายประชาสัมพันธ์ของ underground โดย Frank Pick ได้มอบหมาย Edward Johnston ให้ประดิษฐ์อักษรเพื่อใช้ประกอบกับตราสัญลักษณ์และปรับพื้นสีเหลี่ยมรูปเพชรให้เป็นวงกลม แล้วจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายการค้า	 A

- 1919-1920 Edward Johnston ได้กำหนดแนวทางเพื่อใช้ตราสัญลักษณ์วงกลม ให้เป็นมาตรฐานในการประชาสัมพันธ์ ภายในและภายนอกสถานี

ภาพร่างตราสัญลักษณ์ ประมาณปี 1925 UNDERGROUND (Sinclair, M. 2014)

ลำดับการพัฒนาตราสัญลักษณ์ (1000LOGOS, 2001)

- 1920-1933 Edward Johnston ได้พัฒนาตราสัญลักษณ์เพื่อใช้ทั้งระบบขนส่งใต้ดินและบนดิน

- 1970 Design Research Unit (DRU) ตรวจสอบเอกลักษณ์องค์กรทั้งหมดของ London Transport รวมถึงการออกแบบ การใช้ตราสัญลักษณ์ และแบบตัวอักษร

- 1984 London Regional Transport (LRT) ได้ทำการแยก London Buses และ London Underground จึงได้ว่าจ้าง Henrion, Ludlow และ Schmidt เพื่อแนะนำและออกแบบตราสัญลักษณ์ โดยมีลักษณะคล้ายกับที่ Design Research Unit ได้เปิดตัวตราสัญลักษณ์ในปี 1972

- 1990 London Regional Transport (LRT) ได้ทำการรวมกิจการ London Transport Buses และ London Underground และใช้ตราสัญลักษณ์ร่วมกันอีกครั้ง

- 2007-ปัจจุบัน ระบบขนส่งต่าง ๆ ใช้รูปแบบโดยอ้างอิงตราสัญลักษณ์ของขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดินลอนดอน ประเทศอังกฤษ โดยมีสีแตกต่างกัน แต่ละโหมดจะมีเอกลักษณ์ที่เป็นอิสระในการสื่อสารเพื่อให้สอดคล้องกับองค์กร

สถานีรถไฟใต้ดิน Colliers Wood โดย Hugh Robertson 1 สิงหาคม 2001 (London Transport Museum, n.d.)

London Underground Logo (London Transport Museum, n.d.)

สีและฟอนต์

ตราสัญลักษณ์ “Underground” ใช้อักษรฟอนต์ sans-serif เป็นรูปแบบที่เรียบง่าย สะอาด เรียบร้อย มีรูปแบบและรูปทรงชัดเจน เส้นหนา มั่นคง สีขาวบนพื้นน้ำเงินคาดบนวงแหวนสีแดง กระตุ้นให้เกิดการจดจำ ไร้ขอบเขตของกาลเวลา

การออกแบบตราสัญลักษณ์ของขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดินลอนดอน ประเทศอังกฤษ มีเอกลักษณ์ที่ชัดเจน แสดงถึงเอกภาพ สะท้อนถึงพลังความเป็นอาชีพในการวิเคราะห์ นอกจากนี้ ยังรวมถึงการสร้างความน่าเชื่อถือ เพิ่มมูลค่าของบริการให้กับองค์กร สีแดง น้ำเงิน และขาว เป็นชุดสีที่หรูหรา แข็งแกร่ง สะดุดตา ทนสมัยแม้ผ่านกาลเวลามานับ 100 ปี การใช้สีของวงแหวนดังเช่นภาพที่ 4 ดังต่อไปนี้ สีเหลืองเข้มแทนสถานี COACHES สีม่วงแทนบริการ DIAL - A - RIDE สีเทอร์ควอยซ์แทนสถานี D L R (Docklands Light Railway) สีส้มแทนสถานี OVERGROUND สีฟ้าแทนสถานี RIVER สีเทาแทนสถานี STREETS สีม่วงอ่อนแทนบริการ TAXI - PRIVATE HIRE สีเขียวมะกอกแทนสถานี TRAMLINK และสีแดงแทนสถานี UNDERGROUND

ภาพที่ 4 ภาพตราสัญลักษณ์ป้ายรถโดยสาร และสถานีขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดินลอนดอนที่ใช้ในปัจจุบัน

(London Transport Museum, n.d.)

ความเป็นมาและที่มาของสีในตราสัญลักษณ์ของบริการขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดินลอนดอน ประเทศอังกฤษ จากข้อมูลข้างต้นสามารถแสดงเป็นตารางสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ความเป็นมาและที่มาของสีในตราสัญลักษณ์ของบริการขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดินลอนดอน ประเทศอังกฤษ

ภาพประกอบ	สี	ความเป็นมาโดยสังเขป
	สีแดง	ในช่วงเริ่มต้นของการเปิดให้บริการรถบัสในช่วงต้นยุค ค.ศ. 1900 London General Omnibus Company (L.G.O.C.) ผู้เป็นเจ้าของสัมปทานรถบัสตั้งแต่ ปี 1907 ได้ใช้แผนการตลาดในการประชาสัมพันธ์รถบัสให้บริการรถบัสด้วยการทำสีรถบัสเป็นสีแดงทั้งคันเพื่อให้เกิดภาพจดจำ จนกระทั่งในปี 1933 London Transport ก็ได้รับสัมปทานนี้มา ซึ่งก็ยังคงสีแดงไว้เหมือนเดิม
	สีม่วงคาวน้ำเงิน	เป็นบริการรถบัสเล็กสำหรับผู้โดยสารถึงหน้าบ้าน ซึ่งบริการนี้ผู้ที่ใช้บริการนี้จะต้องทำการจองล่วงหน้าอย่างน้อยเป็นเวลา 1 วัน ซึ่งทางผู้ให้บริการจะมีตารางเวลา และที่นั่งจำนวนจำกัดเพื่อสามารถให้บริการได้อย่างทั่วถึง ส่วนเรื่องการเลือกใช้สีนั้นไม่ปรากฏ
	สีเทอร์ควอยซ์คาวน้ำเงิน	เป็นบริการรถไฟฟ้ารางเบา แบบไร้คนขับที่เปิดให้บริการตั้งแต่ปี ค.ศ. 1987 ซึ่งไม่ปรากฏหลักฐานของการเลือกใช้สีนี้ แต่ถ้าหากมองถึงความหมายของสีเทอร์ควอยซ์ ซึ่งมีความหมายว่าภูมิปัญญา และความหรรหานั้นก็อาจจะมีส่วนเกี่ยวข้องก็เป็นได้ เนื่องจากการเริ่มให้ใช้บริการนี้มีเหตุผลจากการที่ทางขนส่งลอนดอนต้องการที่จะขยายเส้นทางเดินรถไฟ แต่ไม่สามารถที่จะเพิ่มสถานีได้ดินอีกแล้ว จึงเป็นที่มาของการเปิดให้บริการแบบรถไฟลอยฟ้าด้วยระบบไร้คนขับนั่นเอง ด้วยแนวคิดนี้จึงสามารถบอกได้ถึงภูมิปัญญาของผู้ให้บริการได้เป็นอย่างดี
	สีส้มคาวน้ำเงิน	เป็นบริการรถไฟบนบกที่ให้บริการรอบนอกเมืองลอนดอนซึ่งการเลือกใช้สีส้มนี้ เพราะสถาปัตยกรรมรอบนอกเมืองลอนดอนตกแต่งด้วยอิฐปูนส้ม ดังนั้นเพื่อให้เข้ากับบรรยากาศรอบนอกทางผู้ออกแบบจึงได้เลือกใช้สีส้มในสัญลักษณ์ของบริการนี้
	สีฟ้าคาวน้ำเงิน	เป็นบริการเรือโดยสารที่ล่องผ่านแม่น้ำเทมส์ ซึ่งการเลือกใช้สีฟ้านั้นเพื่อต้องการจะสื่อถึงสีของแม่น้ำนั่นเอง
	สีเทาคาวน้ำเงิน	เป็นหน่วยงานที่ดูแลเรื่องความเรียบร้อยของถนนในลอนดอน จัดการค่าความหนาแน่นของประชากรในแต่ละพื้นที่ รวมถึงการจัดการดูแลความเรียบร้อยของกล่องวงจรปิดในจุดต่าง ๆ ดังนั้น

การเลือกใช้สีเท่านั้นสามารถหมายถึงสีที่เป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่นบนบกได้

สีเขียวมะกอก
คาน้ำเงิน

เริ่มจากการใช้สีของรถรางด้วยสีแดงมาจนถึงปี 2008 ที่ได้มีการตัดสินใจเปลี่ยนสีของรถรางสีแดงมาเป็นสีเขียวมะกอก เนื่องจากว่าต้องการทำให้เกิดการลดความสับสนของผู้ใช้บริการรถราง และรถบัสที่มีสีแดงเหมือนกัน ดังนั้นการเปลี่ยนสีของตราสัญลักษณ์จึงได้มีการเปลี่ยนสีเขียวมะกอกเช่นเดียวกันกับสีของรถรางเพื่อให้ผู้ใช้บริการนั้นไม่รู้สึกสับสน

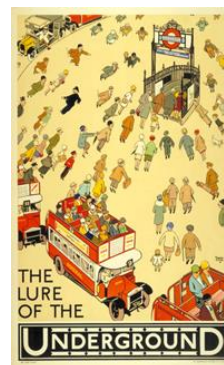
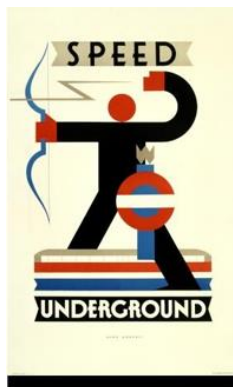

สีแดงคาน้ำเงิน

ตราสัญลักษณ์ Underground เป็นสีที่มาจากการเริ่มต้นการเปิดให้บริการในตั้งแต่ในปี 1863 ซึ่งในแรกเริ่มนั้นจะใช้สีของตราสัญลักษณ์เพียงสีแดงอย่างเดียว เพราะเป็นการบริการรถไฟใต้ดินแค่สายของเส้น Central Line

การนำตราสัญลักษณ์ไปใช้เพื่อการประชาสัมพันธ์

ในการนำตราสัญลักษณ์ UNDERGROUND ไปใช้กับสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ของระบบขนส่งมวลชนใต้ดินลอนดอนนั้นก็มีความน่าสนใจไม่แพ้เช่นกัน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่ามีการวางแผนที่ดี และเป็นระบบตั้งแต่เริ่มต้น จึงสามารถนำไปปรับใช้ในรูปแบบต่าง ๆ ได้ง่าย อีกทั้งยังสนับสนุนให้นักออกแบบได้ลองใช้จินตนาการในการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงการนำเสนอที่ต้องมีแต่ความเป็นทางการเท่าไรนัก ซึ่งถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งในวิธีที่จะช่วยทำให้เกิดการจดจำตราสัญลักษณ์ได้ง่ายยิ่งขึ้น

ภาพที่ 5 ภาพโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ขนส่งมวลชนใต้ดิน ลอนดอน ในรูปแบบต่าง ๆ (Sinclair, 2014)

สรุปและอภิปราย

ตราสัญลักษณ์ของขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดินลอนดอน ประเทศอังกฤษ ไม่ใช่เพียงแค่ตราสัญลักษณ์ประจำขบวนรถไฟใต้ดินเท่านั้น แต่เป็นตราสัญลักษณ์สำหรับบริการระบบขนส่งทั้งหมดในกรุงลอนดอน ตั้งแต่รถไฟ รถประจำทาง สถานีขนส่ง ป้ายรถเมล์ ไปจนถึงเครื่องหมาย ตรา เครื่องแบบสำหรับพนักงาน และสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของลอนดอน

การศึกษาการส่งผ่านสัญลักษณ์และการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของเมือง โดย วีรพล เจียมวิสุทธิ์ (2560) ได้สรุปรูปแบบของกลุ่มอัตลักษณ์ที่ใช้สื่อสารสัญลักษณ์ออกเป็น 5 กลุ่ม คือ 1) อัตลักษณ์ซึ่งมีที่มาจากเอกลักษณ์อ่านภูมิศาสตร์และธรรมชาติสภาพแวดล้อม 2) อัตลักษณ์ซึ่งมีที่มาจากเอกลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมที่สำคัญ หรือตำนานและคติความเชื่อ 3) อัตลักษณ์ซึ่งมีที่มาจากเอกลักษณ์อ่านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตผู้คนในท้องถิ่น 4) อัตลักษณ์ซึ่งมีที่มาจากเอกลักษณ์การผสมผสานรูปทรงเรขาคณิตกับสัญลักษณ์ และ 5) อัตลักษณ์ซึ่งมีที่มาจากเอกลักษณ์การผสมผสานรูปทรงเรขาคณิตกับสัญลักษณ์เชิงนามธรรม ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับตราสัญลักษณ์ของขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดินลอนดอน ประเทศอังกฤษ โดยเฉพาะในประเด็นข้ออัตลักษณ์ซึ่งมีที่มาจากเอกลักษณ์การผสมผสานรูปทรงเรขาคณิตกับสัญลักษณ์ ทั้งนี้ สัญลักษณ์ (Semiotics) หรือ สัญลักษณ์ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความหมาย และเอาใจใส่ในเรื่องของวิธีการต่าง ๆ ที่ความหมายได้รับการผลิตขึ้นมาและถูกส่งต่อ หรือถ่ายทอด เพื่อเป็นการศึกษาว่า สิ่งแทนความ (Representation) ก่อให้เกิดความหมายได้อย่างไร และรวมถึงการทำให้เราเข้าใจความหมายของสิ่งใด ๆ หรือกระบวนการที่เราให้ความหมายต่อสิ่งใด ๆ โดยที่เราสามารถพิจารณาสัญลักษณ์ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับภาษาภาพ (Visual Image) และการสื่อสารด้วยภาพ (Visual Communication) ที่มีความเชื่อมโยงจากความเป็นตัวตนจนไปถึงการขยายความไปในมิติด้านวัฒนธรรมและสังคม ทฤษฎีทางสัญลักษณ์จึงเป็นเครื่องมือช่วยในการคลี่คลายและทำความเข้าใจกระบวนการสร้างความหมายที่เกิดขึ้นต่อแนวทางการประยุกต์และผลผลิตของการประยุกต์ คือ รูปแบบของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่สามารถทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่ง ๆ หนึ่ง กับสิ่ง ๆ หนึ่ง ๆ อย่างเป็นเหตุและผล และสอดคล้องกับแนวคิดของ Goodwin (2009 อ้างถึงใน อับดุลรอณี สาแมง, 2560) ที่ได้อธิบายแนวคิดปัจจัยมนุษย์ 3 ด้าน ได้แก่ กายภาพ จิตวิทยา และสังคม/วัฒนธรรม ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญ ที่ทำให้ลักษณะของมนุษย์ในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีวิธีการดำเนินชีวิต กฎเกณฑ์การปฏิบัติและการมีปฏิสัมพันธ์กับโลกรอบตัวในรูปแบบเฉพาะที่ต่างกันออกไป “ปัจจัยมนุษย์” (Human Factors) ที่ถูกจัดเรียงให้เกิดเป็นรูปธรรม โดยปัจจัยมนุษย์เหล่านี้ได้ถูกนำมาสังเคราะห์และบูรณาการ เป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการออกแบบ (conceptual design) ชุดกราฟิก (เรขศิลป์) ก่อนที่จะทำการแปลงรูปไปสู่รูปแบบกราฟิก (Graphics form) ที่สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของท้องถิ่น

ในการออกแบบตราสัญลักษณ์เพื่อการใช้งานสาธารณะ ควรจะมีรูปแบบการออกแบบที่เป็นสากล หรือ Universal Design ซึ่งมีรายละเอียดน้อย แต่สามารถจดจำได้ง่ายอีกทั้ง ควรจะเป็นการออกแบบเพื่อ การออกนำไปใช้งานในรูปแบบอื่น ๆ ได้ง่าย รวมถึงเพื่อการรองรับในการขยายตัวขององค์กรต่อไปในอนาคต ซึ่งเห็นได้จากตัวอย่างของตราสัญลักษณ์ขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดินลอนดอน ถึงแม้ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนหลายครั้ง แต่ก็ถือว่าการปรับเปลี่ยนจากของเดิมที่ไม่ได้แตกต่างมากจนไม่เหลือเค้าเดิม ซึ่งถือได้ว่าเป็นการออกแบบตราสัญลักษณ์ที่ประสบความสำเร็จรวมถึงการบริหารจัดการระบบขนส่งมวลชนรถไฟใต้ดินลอนดอนที่ดีกว่าได้จึงทำให้ตราสัญลักษณ์ UNDERGROUND นั้นดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

วีรพล เจียมวิสุทธิ. (2560). สัญลักษณ์กับการสื่อสารอัตลักษณ์ในตราเครื่องหมายสัญลักษณ์การจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก.

Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 10(1), 2077-2092.

อับดุลรอณี สาแมง. (2560). การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการออกแบบโดยใช้มนุษย์เป็นศูนย์กลางเพื่อพัฒนาแอปพลิเคชันมือถือระบบแผนที่ขนส่งสาธารณะในเขตเทศบาลเมืองมหาสารคาม (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม.

BBC. (2018). **A history of the London Underground**. Retrieved from

<https://www.bbc.co.uk/newsround/46482813>

MAYOR OF LONDON. (n.d.). **London Underground**. Retrieved from [https://tfl.gov.uk/corporate/about-](https://tfl.gov.uk/corporate/about-tfl/culture-and-heritage/londons-transport-a-history/london-underground?intcmp=2777)

[tfl/culture-and-heritage/londons-transport-a-history/london-underground?intcmp=2777](https://tfl.gov.uk/corporate/about-tfl/culture-and-heritage/londons-transport-a-history/london-underground?intcmp=2777)

HOHENADEL, K. (2013). **A History of London's Iconic Transport Logo**. From [https://slate.com/human-](https://slate.com/human-interest/2013/09/london-underground-logo-a-brief-history-of-the-iconic-design.html)

[interest/2013/09/london-underground-logo-a-brief-history-of-the-iconic-design.html](https://slate.com/human-interest/2013/09/london-underground-logo-a-brief-history-of-the-iconic-design.html)

London Transport Museum. (n.d.). **The evolution of the roundel**. From

<https://www.ltmuseum.co.uk/collections/stories/design/evolution-roundel>

Sinclair, M. (2014). **The Untold Stories Behind 29 Classics Logos**. London: Laurence King

1000LOGOS. (2001). **LONDON UNDERGROUND LOGO**. Retrieved from <https://1000logos.net/london-underground-logo/>

